

JONAS KLIMAVIČIUS – LEKSIKOLOGIŠKIAUSIAS TERMINOLOGAS

2008 m. lapkričio 26 d. kalbininkui Jonui Klimavičiui sukako 70 metų. Šia gražia proga norisi pasidžiaugti sukaktuvinininko darbais, prisiminti nepails-tamą jo stovėjimą kalbos sargyboje ir palinkėti darbš-tuoliui sveikatos ir ištvėrmės nelengvame darbe.

Iš Suvalkijos atvykęs būsimasis mokslininkas (gimęs Geruliškėje, Marijampolės r., mokėsis to paties rajono Višakiškės pradinėje ir Vilkaviškio r. Piltviškių vidurinėje mokykloje) kalbos mokslu pagrindus gavo tuometinia-me Vilniaus pedagoginiame institute. Savo dėstytojo Kazimiero Kuzavinio paskatintas nuo pat studijų pabaigos (1961 m.) sėkmingai nėrė į kalbotyrą. Lietuvių kalbos institutas (iki 1990 m. Lietuvių kalbos ir literatūros institutas) tapo darboviete, kuriai sukaktuvinininkas ištikimas iki šiol. Čia nuėjo nelengvą kelią – nuo jaunesniojo iki vyresniojo mokslo darbuotojo, apgynė disertaciją (*Melioracijos terminų sistema*, 1993), gilinosi ir gilinasi į įvairias sritis – leksikologiją, leksikografiją, terminologiją, terminografiją, kalbos kultūrą, kalbos istoriją ir visa apimančią gramatiką. Mokslo tiriamoji ir praktinė veikla matyti iš gausybės darbų.

Pirmiausia nemaža laiko atiduota pamatiniam leksikografijos veikalui – didžiajam *Lietuvių kalbos žodynui*. Jo kūrėjai pagrįstai gali didžiulis sukūrę paminklą kalbai. Jonas Klimavičius – vienas iš jų. Nuo 1963 m. septynerius metus triūsė su žodynininkais, o ir vėliau greta kitų darbų keletą metų rašė

Žodyną – yra VIII (1970), IX (1973), X (1976), XIV (1986), XV (1991) tomų bendraautoris – iš viso parašė 270 p. (daug prisidėjo ir prie II tomo 2-ojo leidimo (1969) – parengė per 400 p.). *Lietuvių kalbos žodynas* kalbininkui yra esminis, giliausias kalbos duomenų šaltinis – tai gerai matyti iš daugumos jo mokslo darbų. Žodynas prisidėjo prie to, kad žodžių pasaulis tapo bene svarbiausia mokslininko aistra, ta patirtis pravertė ir dirbant prie *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* – Jonas Klimavičius yra trečio (1993) ir ketvirto (2000) leidimų redaktorių kolegijos narys. 1971 m. pradėtas darbas Terminologijos grupėje (po poros dešimtmečių ji virto Terminologijos skyriumi, o nuo 2003 m. – Terminologijos centru) tik padėjo šiam potraukiui atsiskleisti – palaiptiui gausėjo straipsnių straipsnelių, kol galiausiai jie pilte pasipylė. Terminologijos klausimams mokslininkas iki šiol skiria daugiausia laiko, nors per gerus keturis darbo dešimtmečius turėjo ir tebeturi įvairių mokslinių interesų. Tiesa, jei rašo žodžių istorijos, kirčiavimo, bendrinės kalbos ar kitais klausimais, dažnai nevengia sąsajų ir su terminija. Šalia terminologijos kartu žengia ir kalbos kultūra. Norminimas, klaidų taisymas yra ir terminologo, ir kalbos kultūros specialisto kasdienybė. Kalbos kultūros labai Jonas Klimavičius padarė tikrai daug, todėl redaktoriams, stilistams šis mokslininkas gerai žinomas, jie yra vieni iš tyrėjo darbų adresatų.

Mokslininko tyrimų rezultatai, recenzijos, svarstymai, siūlymai, taisymai skelbiami daugelyje leidinių: *Lietuvių kalbotyros klausimuose (Acta Linguistica Lithuanica)*, *Kalbotyroje*, *Baltistikoje*, *Terminologijoje*, *Kalbos kultūroje*, *Mūsų kalboje*, *Gimtojoje kalboje*, *Gimtajame žodyje* ir kt. Ypač džiaugiasi *Gimtosios kalbos* redakcija turėdama tokį darbštuolį – nuo 1990 metų žurnale paskelbta apie 400 publikacijų (straipsnių, recenzijų, atsakymų į klausimus, žiupsnelių ir kt.). Pusė iš jų – daugelio mielai skaitomoje „Klausimų kraitelėje“. Tai vis patarimai, ką kaip taisyti, kaip įvardyti geriau, tiksliau, taisyklingiau. Iš jų mokosi ir redaktoriai, ir kiti patarimų davėjai (dėstytojai, kalbos konsultantai ir kt.). Turbūt niekas kitas nėra tiek rašęs *Gimtojoje kalboje*. Iki šio leidinio atgimimo dar apie pusšimtį panašaus pobūdžio publikacijų paskelbta *Mūsų kalboje*. O kur dar daugybė patarimų radijo ir televizijos kalbos valandėlėse... Tai dalis nelengvo norminamojo darbo, dar geriau atsiskleidžiančio iš gausių (netoli 50) publikacijų *Kalbos kultūroje*, kuriose daugiausia analizuotos įvairios kalbos negerovės, siūlyta, kaip jas šalinti. Taisymams skirta ir atskira knyga – kartu su Kazimieru Gaiveniu, Angele Kaulakiene ir Stasiu Keiniu parengti *Terminologijos taisymai* (1992). Pa-

našūs klaidų žodynai kalbos kultūros specialistų pradėti rengti jau gerokai anksčiau, o šis buvo specialesnis – pirmas toks ir, deja, vis dar vienintelis.

Didžiausius terminologijos straipsnius Jonas Klimavičius iš pradžių skelbė *Lietuvių kalbotyros klausimuose* (keli šio žurnalo numeriai buvo skirti būtent terminologijai), o 1994 m. įkurtas specializuotas žurnalas *Terminologija* (pirmasis numeris pavadintas *Terminologijos vagos*) netrukus tapo pagrindine terminologų tribūna. Čia jau paskelbta per 20 autoriaus publikacijų, o nuo 8-ojo numerio (2001) jis yra vyriausiasis šio leidinio redaktorius. Reiklus redaktorius. Kas rašė – žino. Visi straipsniai atidžiai perskaitomi, kruopščiai redaguojami, negailima pastabų ir pasiūlymų.

Daugybėje autoriaus straipsnių nagrinėjama leksika. Dažniausiai sprendžiami termininės leksikos klausimai, bet ne tik – dažnai į leksiką žiūrima platesniu bendrinės kalbos, ypač jos norminimo, aspektu, remiamasi tarmėmis, mėgstama pasigilinti į semantikos, kilmės ir raidos dalykus. Mokslininkas ne be pagrindo sako esąs gal leksikologiškiausias terminologas. Tai matyti iš 2005 m. pasirodžiusios jo knygos *Leksikologijos ir terminologijos darbai: norma ir istorija*, į kurią sugulė atrinkti svarbesni pastarųjų poros dešimtmečių straipsniai. Darbuose ginamas kalbos grynumas, daug dėmesio skiriama terminijos tikslumui ir sistemiskumui.

Joną Klimavičių galima atpažinti iš individualaus stiliaus: kalba labai žodinga, tekstuose atgyja reti žodžiai, pasidaroma naujadarų. Mėgstama pasakyti kandžiai, ironiškai. Analizuodamas tyrėjas dažnai apiberia kalbos faktais, o išvadas kartais netiesiogiai siūlo pasidaryti patiems.

Terminologijos straipsniai – tik dalis teorinio ir praktinio terminologijos darbo, ne mažiau reikšmingas yra terminų žodynų rengimas grupėse, tokių žodynų recenzavimas, taip pat terminų standartų ekspertavimas. Recenzijų ir ekspertizų terminologo prirašyta šimtai puslapių. Vertinta įvairių sričių terminija, prisidėta prie daugelio svarbių terminografijos leidinių tobulinimo, iš to semtasi įvairių mokslinių tyrimų idėjų. Jonas Klimavičius yra labai aktyvus Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Terminologijos pakomisės narys (1994–2002 m. buvo ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos narys). Posėdžiuose, į kuriuos mokslininkas ateina gerai pasiruošęs, prisirinkęs medžiagos, apmąstęs siūlymus, apsvarstyta nesuskaičiuojama daugybė terminų – iš žodynų, standartų, prieš keletą metų dar prisidėjo Lietuvos Respublikos terminų banko terminų straipsnių rinkiniai. Terminografijos gausėja. Terminų žodynų rengėjams patyręs recenzentas ar rengimo grupės narys yra didelė

pagalba – Jono Klimavičiaus pavardė skaitytojams paprastai yra terminų žodyno patikimumo ženklas.

Vargu ar kas suskaičiuos, kiek naujų žodžių, daugiausia terminų, į gyvenimą paleido Jonas Klimavičius. Daug jų prigijo, nemažai dar bandomi vartosenos. Terminologija yra ta sritis, kur žodžių kūrėjas gali daug nuveikti. Darbų galo nematyti...

Linkime, kad nepritrūktų idėjų ir – svarbiausia – užtektų jėgų jas įgyvendinti. Ilgiausių metų, Kolega.